

Code zaakstoedeling

Preambule

In alle rechtsstaten bestaan systemen om de kernwaarden van de rechtspraak - onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit - te waarborgen. Voorbeelden van dergelijke systeemwaarborgen zijn regelingen met betrekking tot benoeming en ontslag van rechters, verschoning en wraking van rechters en toedeling van zaken. Deze regelingen kunnen zijn vastgelegd in (grond)wetten of in codes en richtlijnen die de rechterlijke macht zichzelf oplegt.

In Nederland is de absolute en relatieve competentie van gerechten in de wet vastgelegd, maar niet de wijze waarop rechtszaken binnen gerechten aan de rechters worden toegeedeeld. Het gerechtshof verdeelt de werkzaamheden van de rechterlijke ambtenaren die werkzaam zijn bij dat gerecht (artikel 41 Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren). Elk gerecht draagt zorg – en is verantwoordelijk voor - zijn eigen wijze van zaakstoedeling. De uitgangspunten zijn neergelegd in artikel 5 van het bestuursreglement van de gerechten. Artikel 5 van het bestuursreglement is algemeen geformuleerd; het geeft factoren aan waarmee bij de toedeling van zaken rekening kan worden gehouden, maar geeft geen hoofdregels. Een aantal gerechten hanteert daarnaast zaaksverdelingsregelingen, die veelal alleen bepalen welke typen van zaken op welke locaties kunnen worden behandeld. Hierdoor is de wijze waarop zaken aan de rechters worden toegeedeeld voor de procesdeelnemers vaak onvoldoende transparant.

De Rechtspraak vindt deze situatie onwenselijk en heeft daarom besloten tot het opstellen van een code zaakstoedeling die voldoet aan de internationale eisen, waaronder de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden. De code zaakstoedeling heeft tot doel te waarborgen dat de rechtszaken op basis van objectieve maatstaven die ertoe strekken dat de zaken onpartijdig, deskundig en tijdig worden behandeld, aan de rechters worden toegeedeeld. Daarbij is gestreefd naar een balans tussen het belang van de procesdeelnemers bij een meer transparant systeem van zaakstoedeling op basis van vooraf kenbare, objectieve criteria en het behoud van flexibiliteit.

De code zaakstoedeling kent als hoofdlijn dat zoveel mogelijk zaken op aselechte wijze al dan niet via een geautomatiseerd systeem aan de rechters worden toegeedeeld. Een dergelijk systeem wordt thans door de Rechtspraak ontwikkeld.

De code zaakstoedeling is in nauw overleg met de Landelijke Overleggen Vakinhoud van de Rechtspraak tot stand gekomen. Tevens is een externe klankbordgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de Hoge Raad, het openbaar ministerie, de Nederlandse Orde van Advocaten en de wetenschap, geraadpleegd.

Code zaakstoedeling

Tekst code

- 1. De toedeling van rechtszaken aan rechters vindt plaats onder eindverantwoordelijkheid van het gerechtshof, zonder inmenging van buitenaf.**
- 2. Het gerechtshof stelt per rechtsgebied een zaakstoedelingsregeling vast en maakt die openbaar.**
- 3. De toedeling van zaken vindt plaats op een objectieve wijze die de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van tijdige en deskundige rechtspraak waarborgt.**
- 4. De zaken worden in beginsel op aselechte wijze aan de rechters toegedeeld. In de zaakstoedelingsregeling wordt bepaald welke categorieën van zaken niet aselechte worden toegedeeld, omdat de toedeling ervan maatwerk vergt.**
- 5. De naam van de rechter wordt tijdig aan partijen bekend gemaakt.**
- 6. Na toedeling van een zaak aan een rechter handelt deze de zaak in beginsel zelf af.**
- 7. Een rechterswisseling wordt met opgave van redenen aan partijen medegedeeld.**

Code zaakstoedeling

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

De toedeling van rechtszaken aan rechters vindt plaats onder eindverantwoordelijkheid van het gerechtshof, zonder inmenging van buitenaf.

Toelichting:

Uit de Grondwet, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren vloeit voort dat de Rechtspraak de toedeling van zaken aan individuele rechters¹ zelfstandig regelt en binnen het eigen gerecht. Het gerechtshof is hiervoor als enige verantwoordelijk. Inmenging met de toedeling van zaken van buitenaf is strijdig met de rechterlijke onafhankelijkheid en onpartijdigheid.

De in een gerecht werkzame rechters worden door het gerechtshof ingedeeld in werkeenheden, doorgaans aangeduid als teams. Binnen een team kunnen zaken op één of meerdere rechts- of aandachtsgebieden worden behandeld. Rechters kunnen lid zijn van meer dan één team. Voor de behandeling van zaken in bepaalde aandachtsgebieden kunnen door het gerechtshof binnen een team kleinere werkeenheden worden ingericht. Het gerechtshof bepaalt welke zaken in welke teams worden behandeld.

De individuele rechter² heeft geen zeggenschap over, noch invloed op de toedeling van eigen zaken. Het Openbaar Ministerie speelt geen bepalende rol bij de toedeling van strafzaken.

Artikel 2

Het gerechtshof stelt per rechtsgebied een zaakstoedelingsregeling vast en maakt die openbaar.

Toelichting:

Per instantie en per rechtsgebied wordt een landelijk modelzaakstoedelingsregeling opgesteld. Deze landelijke modelzaakstoedelingsregelingen worden opgesteld door de Landelijke Overleggen Vakinhoud. De gerechtshofbesturen stellen op basis van deze modellen per rechtsgebied een gerechtelijke zaakstoedelingsregeling vast.³ De gerechtelijke zaakstoedelingsregelingen kunnen

¹ Onder rechters worden tevens raadsheren, rechters-plaatsvervangers en raadsheren-plaatsvervangers verstaan.

² Waar in deze code wordt gesproken over een rechter worden ook de leden van een meervoudige kamer verstaan, tenzij uitdrukkelijk het tegendeel blijkt.

³ De Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het bedrijfsleven zullen gerechtsspecifieke zaakstoedelingsregelingen vaststellen. Daarin zal rekening worden gehouden met de bijzondere positie van deze colleges als eindrechter. Voor bijzondere, door de wetgever of het gerechtshof ingestelde kamers, zoals de Ondernemingskamer van het gerechtshof Amsterdam, de Octrooikamers van de rechtbank Den Haag en het gerechtshof

betreft Code zaakstoedeling
pagina 4 van 6

op onderdelen afwijken van een model, indien de specifieke situatie binnen het gerecht dit vereist. De gerechtelijke zaakstoedelingsregelingen worden gepubliceerd.

Artikel 3

De toedeling van zaken vindt plaats op een objectieve wijze die de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van tijdige en deskundige rechtspraak waarborgt.

Toelichting:

Bij de toedeling van zaken aan rechters worden objectieve maatstaven gehanteerd. Daarbij wordt rekening gehouden met de belastbaarheid, de ervaring en de deskundigheid van de rechter in relatie tot de zwaarte van de zaak. Ook andere objectieve maatstaven, zoals beschikbaarheid, kunnen daarbij een rol spelen (zie de toelichting bij artikel 4).

Uitgangspunt is dat elke rechter wordt geacht elke zaak van gemiddelde zaakzwaarte binnen het (deel)rechtsgebied waarin hij of zij werkzaam is te kunnen behandelen. Zaken die vallen onder een bepaald aandachtsgebied worden mede toegedeeld op basis van de specifieke kennis en ervaring van de rechter van en met dat aandachtsgebied. Voor rechters in opleiding en rechters die nog maar kort binnen het betrokken rechts- of aandachtsgebied werkzaam zijn, kan een specifiek pakket van zaken worden samengesteld.

Artikel 4

De toedeling van zaken vindt in beginsel op aselechte wijze plaats. In de zaakstoedelingsregeling wordt bepaald welke categorieën van zaken niet aselechte worden toegedeeld, omdat de toedeling ervan maatwerk vergt.

Toelichting:

Per rechtsgebied⁴ worden de zaken onderverdeeld in zaken die geen en zaken die wel toedeling op maat vergen. Door of namens de (door het gerechtshof bestuurd) teamvoorzitter⁵ wordt bepaald in welke categorie een bepaalde zaak valt.

Zaken die geen toedeling op maat vergen, worden al dan niet met behulp van een geautomatiseerd systeem aselechte aan de rechters toegedeeld via een vooraf opgesteld rooster (de zittingsgestuurde toedeling) of rechtstreeks (de zaaksgestuurde toedeling). Deze zaakstoedelingsregeling bepaalt per rechtsgebied welke methode(s) word(t)(en) gevolgd.

Den Haag, de Maritieme Kamer van de rechtbank Rotterdam en de Netherlands Commercial Court van de rechtbank Amsterdam en het gerechtshof Amsterdam, zullen afzonderlijke zaakstoedelingsregelingen worden vastgesteld.

⁴ Deze onderverdeling kan ook worden toegepast op bepaalde zaaksoorten, werkstromen of gebundelde zaken. Waar in deze toelichting wordt gesproken van een rechtsgebied, worden zaaksoorten, werkstromen en gebundelde zaken daaronder begrepen.

⁵ Waar in deze code wordt gesproken over een teamvoorzitter worden ook andere door het gerechtshof bestuurd, zoals een afdelingsvoorzitter, verstaan.

betreft Code zaakstoedeling
pagina 5 van 6

Zaken die wel toedeling op maat vergen, worden door de (door het gerechtsbestuur gemandateerde) teamvoorzitter handmatig aan de rechter toegedeeld.

Een definitie van zaken die toedeling op maat vergen, kan niet worden gegeven, omdat de desbetreffende zaken zeer verschillend van aard en inhoud kunnen zijn, maar in algemene zin gaat het bij deze categorieën van zaken om: (potentieel) geruchtmakende zaken, megazaken of zaken van bovengemiddelde zwaarte, rechtsgebied overstijgende zaken, clusters van zaken en vervolgzaken. Onder vervolgzaken worden zaken verstaan tussen dezelfde partijen waarin samenhangende feiten of belangen aan de orde zijn. In de zaakstoedelingsregelingen kunnen per rechtsgebied aanvullende criteria worden geformuleerd op basis waarvan bepaalde categorieën van zaken gelden als zaken waarvan de toedeling maatwerk vergt, inclusief de bij de toedeling van deze zaken geldende aanvullende maatstaven (naast de belastbaarheid, de ervaring en de deskundigheid van de rechter en de zwaarte van de zaak).

De zaken worden in beginsel op basis van het principe *first in first out* (waarbij 'in' betekent: geschikt voor plaatsing op zitting) voor inhoudelijke behandeling op zitting geagendeerd. Op dat moment vindt in de meeste zaken ook de feitelijke toedeling van de zaak aan de rechter plaats. In de zaakstoedelingsregelingen kunnen categorieën van zaken worden aangewezen waarvoor bijzondere regels gelden, zoals spoedeisende zaken.

Voorafgaand aan de toedeling van een zaak kunnen door een rechter niet inhoudelijke processuele beslissingen zijn genomen of bepaalde omkeerbare (onderzoeks)handelingen zijn verricht.⁶ Deze beslissingen leiden niet tot een toedeling van de zaak aan de betrokken rechter.

Artikel 5

De naam van de rechter wordt tijdig aan partijen bekend gemaakt.

Toelichting:

In de zaakstoedelingsregelingen wordt bepaald wanneer de naam van de rechter die de zaak inhoudelijk ter zitting zal behandelen bekend wordt gemaakt. De bekendmaking geschiedt tijdig voor de zitting. De termijn als ook de wijze waarop die bekendmaking plaatsvindt (via een digitale zittingsagenda, per brief, per e-mail etc.) kan per rechtsgebied en per zaaksoort verschillen. In de zaakstoedelingsregelingen kunnen categorieën van zaken worden aangewezen waarvoor bijzondere regels gelden, zoals spoedeisende zaken.

Onder opgave van redenen aan partijen kan door het gerechtsbestuur in een concrete zaak op grond van gewichtige redenen van de hoofdregel van artikel 5 worden afgeweken, bijvoorbeeld als de bekendmaking van de naam van de rechter leidt tot veiligheidsrisico's voor de rechter in een concrete zaak. In dat geval wordt de naam van de rechter niet eerder dan op de zitting bekend gemaakt.

⁶ Voorbeelden daarvan zijn: beslissingen door de rolrechter, de rechter-commissaris of een andere onderzoeksrechter.

betreft Code zaaktoedeling
pagina 6 van 6

Artikel 6

Na toedeling van een zaak aan een rechter handelt deze de zaak in beginsel zelf af.

Toelichting:

Het uitgangspunt is dat de zaak de rechter volgt. Indien een zaak meervoudig wordt behandeld volgt de zaak in ieder geval een van de leden van de zittingscombinatie, bij voorkeur de zaaksvoorzitter. De beslissing wordt genomen door de rechters die de laatste meervoudige mondelinge behandeling hebben gedaan⁷. Nadat de naam van de rechter bekend is gemaakt, is, behoudens bijzondere in de zaakstoedelingsregeling vastgelegde omstandigheden, gehonoreerde wrakings- en verschoningsverzoeken en in de wet voorziene verwijzingen naar een andere kamer⁸, géén rechterswisseling mogelijk. Ook als er een onomkeerbare (onderzoeks)handeling door een rechter is verricht, is in beginsel géén rechterswisseling mogelijk.

Artikel 7

Een rechterswisseling wordt met opgave van redenen aan partijen medegedeeld.

Toelichting:

Als er een zwaarwegende reden is om in afwijking van artikel 6 toch te wisselen, dan wordt daarover beslist door de (door het gerechtshof gemandateerde) teamvoorzitter.⁹ De wisseling wordt onder vermelding van de reden(en) uiterlijk op de zitting aan partijen medegedeeld.

Bij een rechterswisseling als bedoeld in de artikelen 6 en 7 vindt de toedeling van de zaak aan een andere rechter plaats op basis van beschikbaarheid.

⁷ Is dat om welke reden dan ook niet (meer) mogelijk, dan wordt dit onder opgave van reden(en) en de beoogde uitspraakdatum aan partijen medegedeeld, en dan kunnen partijen vragen om een nieuwe mondelinge behandeling.

⁸ Voorbeelden daarvan zijn: het verwijzen door een enkelvoudige naar een meervoudige kamer en het verwijzen naar een andere rechter voor het geven van een tussenbeslissing (denk aan de geheimhoudingskamers ex art. 8:29 Algemene wet bestuursrecht). Partijen krijgen mededeling van zo'n verwijzing.

⁹ Indien de zaak door een bijzondere kamer wordt behandeld, zal een wisseling alleen in overleg met de voorzitter van die kamer kunnen plaatsvinden.